

att kontrollera hemmet. Aldrig fanns det något att anmärka på när det gällde vården av mej. Enligt min far betalade de i alla åren för mig men summorna var blygsamma och räckte naturligtvis inte till. Den enda summa jag kan minnas och som utbetalades var 20 kr i månaden. För Asta gällde tydligen inte samma lagar, för till henne kom aldrig någon barnombudsman. Skillnaden kanske var att hennes mor levde och hade överlåtit vårdsnaden till våra morföräldrar. Aastas far hade "köpt sig fri" med en engångssumma, så några krav på honom kunde ju ej ställas.

Skolgatan 9 - lägenheten

Hela min barndom bodde vi på samma ställe, Skolgatan 9 i Gottfridsberg, som var ett genuint arbetarområde. Som vanligt på den tiden var det en stor gård med omgivande hus. Skolgatan 9 låg i hörnet av Skol- och Smedjegatorna. som endast hade två våningar mot de andras tre. I gårdshusets ena flygel, till höger på gården, bodde vi på nedre botten. De flesta lägenheterna bestod av ett rum och kök, vilket vi också hade. Utmed ena väggen i köket hade vi ett stort skafferirum. Likaså en lika stor garderob i stora rummet. Denna garderob hade många mörka hemliga vrår, där vi kunde gömma oss vid lekar i barndomen.



Skolgatan 9 år 1915. Korsningen Skolgatan/Smedjegatan. Bakom trästaketet skymtar gårdens dass. Kan någon av Wallenborgarna vara med (ty bilden finns i våra album)?

Skafferiet i köket hade ett litet fönster, som vette utåt baksidan av huset. Genom detta fönster försvann en gång en mycket kär "vän". Jag var ett flaskbarn, av naturliga orsaker, och hade väldigt svårt att skiljas från min

nappflaska. Ända till den dag vår kärdragande fiskmånglerska låtsades kasta ut min flaska genom fönstret. Jag frågade aldrig mera efter den, då jag hade "bevittnat" händelsen. Fiskförsäljerskan hette Anna och var sammanboende med min morbror Manne. Min ålder lär då ha varit nästan tre år och det var väl hög tid att sluta med dessa matvanor.

Inredningen i köket bestod av två utdragbara soffor, ett bastant "skräddarebord" och några stolar. Järnspisen tog stor plats och hade en stor kåpa över sej. När det blev tyst och släckt i huset kunde vi höra kackerlackorna i kåpan och ibland dunsade någon ner på spisen. På kanten av kåpan förvarades allehanda småsaker. Från spisen gick ett grovt rör upp i skorstenen. Vi skojade mycket med mor, som ofta när vi frågade efter någonting, svarade: "se efter bak röret!" så det blev ett uttryck för oss alla: "se efter bak röret."

Rummet hade också sin utdragssoffa och i övrigt en "vanlig" kombination med möbler. Det var linneskåp, skrivbord, några småbord och ett stort sådant samt stolar. Vi hade en kommod, som hade innehållit tvättfat, vattenkanna och nattkärl, men som nu var ombyggd av Bror till en grammofon. Den hade ursprungligen varit en resegrammofon. Den drogs upp med vev och där kunde vi få lyssna till framför allt Sven-Olof Sandberg i alla hans bekanta schlagers.

Den enda gång pappa köpte en platta, så fick han utstå en sådan kritik med musikvalet, att han lovade att aldrig mera köpa någon skiva. Han gjorde det ej heller. Mamma tyckte det var ett sådant "galande" på skivan, men blidkades när vi omtalade för henne att pappa säkert hade tänkt på mor Matilda, ty sången på skivan handlade om kärleken till Margita. Förutom dessa sånger, så hade vi också flera talskivor, med monologer och vitsar av den tidens komiker, som Thor Modén m.fl.

Min mormor (mor) och morfar (far)



Asta och jag fick således relativt gamla föräldrar. Detta gjorde att varken hon eller jag någonsin genom alla åren kallade våra föräldrar för Du. Vi använde i stället det mycket omdiskuterade NI, men för oss var det lätt att använda vid tilltal. Vad det berodde på vet jag inte, men det låg mera i tiden då och måhända var det också vårt sätt att uttrycka respekt för våra föräldrar.

Titelfrågan är löst i dagens Sverige. Vart man än kommer så duas man. Läkare, som förr så kraftigt höll på sin distans gentemot patienten, duar och

Nutidens folk kan kanske inte föreställa sej vad en gård betydde på den tiden. Det var ett stort kollektiv med gårdens folk och gården bildade en enhet gentemot andra gatugrannar. Visst tisslades och tasslades det i förstugor, mindre konspirationer smiddes, en del förtal (t.ex. om Molin), men i stort sett var förhållandet gott. Anledningen är enkel: alla var arbetare och var ungefär lika i social ställning. En liten uppdelning fanns väl, men inte så stor att den störde friden för någon. Vissa perioder ville Långlarsa och Polislarsa bestämma vad som hände på gården, men om det flammade upp någon liten incident någon gång så var den strax borta. I vart fall sett från mina barnaögon.

En tradition som tyvärr försvann var midsommarfirandet på gården. Vi hade egen majstång och dragspel trakterades av någon granne. Detta minns jag från min tidigaste barndom. På somrarna kunde gårdens folk i grupper dra iväg till Säby för att bada. Åtskilliga gånger har vi som barn gått den långa vägen ut till Roxen för att bada. Det gick ändå bra att gå då vi var flera i sällskap.

Miljön runt Skolgatan

Min födelsegata går aldrig ur mitt minne. Vissa företeelser står klart för mej och det är den närmaste omgivningen till vår gård. Uppåt gatan är minnet lite diffusare. Det var ju så att varje gård med alla sina ungar höll sig för sej själva. Men ärenden till de olika affärerna företogs ofta. I regel höll sig folk till samma



A. Karlsons butik på Skolgatan. Ref. LB

affärer i området, när det gällde det vardagliga, speciellt maten för dagen. Dock skedde ofta besök vid stånden på torgen i stan, för att köpa färska grönsaker. Mor köpte ibland en höna på torget, som hon fick plocka fjädrarna på själv.

Vad jag kan erinra mej så skedde det bara två byten av affärslokaler av mera varaktig typ. Det var när Åkerstad mejeri öppnade på Västanågatans förlängning neråt Hunnebergsgatan. Där var mjölken fetare, enligt mor, och gav mera grädde vid avskiljningen på ytan. Vi hade en mjölkaffär i ett gatuhus på vår gård och det var "Majas" mjölkaffär. Jag tror att hon var anställd av

Mjolkcentralen, men det kanske också kan vara så att hon hyrde försäljningen. Det var vårt gängse inköpsställe innan Åkerstad mejeri kom till. Jag kan ännu se hur Maja skopade i mjölkkrukan och när litern var ifylld, så tömde hon i en liten skvätt efter. Vilket för övrigt även Åkerstads gjorde. Det hindrade inte, att vi handlade där även i fortsättningen emellanåt. Ty mor fick tjata flera gånger innan vi gick den längre vägen till Åkerstads. Vi fick ju avbryta våra lekar för ärendet vilket var skäl nog för protester, tyckte vi. Det var Asta eller jag som gick dessa ärenden.

Den andra affären vi svek var Sunds specerier i "nians" gatuhus kallat Stenhuset. Anledningen var att Kooperativa startade längre uppåt Skolgatan. En annan anledning var, att en gång när Asta skulle köpa en trådrulle, så tog en nyanställd expedit betalt för den med en viss summa. Ägarinnan Sund sade då till expediten att trådrullen kostade några ören mera. "Ty Wallenborgs fick inte det nedsatta priset". Vilket Asta lyssnade till och omtalade. Det blev skäl nog för att byta affär. Även om vi någon gång även i fortsättningen köpte något där för att affären var så tillgänglig.

Den lägre arbetarklassen fick sällan några fördelar. Långt senare var jag med om något liknande och det var under kriget, med alla dess ransoneringar, med brister på mat m.m. Jag fick vänta på en kund i en affär nere i stan. Innan den kunden avslutade sina inköp, så fick hon köpa några frukter som det då var brist på. När det var min tur så begärde jag att få köpa samma sak, men blev nobbad. Det var en kund, påstod handlarn, och det var ju inte jag. Så var det förr. Det var en del som blev privilegierade och jag såg ju själv, av vilken "sort" damen före mej var kommen ur.

Skolgatan var rik på affärer och själva tyckte vi att vi bodde på den bästa gatan. De båda parallellgatorna Västanågatan och Hjälmgatan hade inte någon affär, vad jag minns. Så låt oss ta en vandring från Västra vägen och uppåt gatan. På udda sidan låg vid gatuhörnet Café Gillet i ett hus, som faktiskt står kvar ännu från min tid. Och jag tror fortfarande som kafé eller konditori. I det andra hörnhuset på jämna sidan av gatan låg en tobaksaffär, en halvtrappa upp. Där köpte jag och en kamrat cigaretter för första gången. Vi rökte nere i den högra av Bergsvägens två sandhålor. I den vänstra tömdes alla sopor från stan av renhållningskarlar med tvåhjuliga vagnar och förspänd häst.

På gården bakom tobaksaffären låg en grönsaksaffär i källarplanet. Nästa hus på samma sida inrymde Holmbergs speceributik. Sällan handlade vi där. På gården bakom detta hus fanns en mangel, där vi ofta manglade tvätten åt mor.

Vi fortsätter på samma sida fram till "rövärgården" i hörnet av Smedjegatan och Skolgatan. I hörnhuset där fanns en charkuteributik.

Efter ett par år kunde Hagström tala om denna tur: "Minns du hur jävligt det var nere i Hultsfred den gången?" Då var vi åter goda vänner. Så pass att jag led med honom när fackavdelningen inte uppvaktade honom vid hans sista tur, utan han fick lomma iväg med sin väska ensam och övergiven. Lundgren hade på avdelningen genomdrivit ett beslut att alla, som gick över tiden, inte skulle hedras vid avgången. De kallades "gulingar". Ty det hörde till facklig hederskodex att man skulle pensionera sej i rätt tid och därmed lämna plats för en yngre. Men jag tyckte det var något patetiskt över den ensamma gestalten, som fick gå hem efter många års slit som eldare och förare. Denna generation hade också fått vänta på befordran, en del var uppemot 55 år innan de blev befordrade.

Men tillbaka till då-läget. Gubbarna gick till maskiningenjören och klagade. Facket då var inte så mäktigt. Han bestämde sig för de gamla kombinationerna och därmed blev det. Avdelningen reagerade med att anmäla händelsen till Förbundet, som efter förhandlingar lät turerna förbli som de nu var. Men några av de aktiva äldre blev prickade inom vårt förbund. En del av agget mellan gammal och ny blev kvar ganska länge, men till slut ebbade det ut. En av de yngre förarna som varit emot oss var Ard Björklund.



Han blev ordförande efter Lundgren och även mellan oss två var det ett bra samarbete. Han var lättsam i sitt sätt och var därför också bra att arbeta tillsammans med. En sommar hade vi ett gemensamt jobb med att köra gruståg för banavdelningen. Vi hämtade gruset i Vervelns grusgrop och körde det till en

arbetsplats norrut på linjen. Det blev stressiga turer. Vi hämtade och körde ut ett par gånger om dagen. Vi kallade det "jakten på Johan Blööt", taget efter Povel Ramels radioserie med samma namn. En dag när vi återkom med tomt tåg, så blev vi stoppade i Slätmon. Tågklareraren och en banvaktsfru frågade om vi sett något från tåget åt andra hållet. Men det hade vi ju ej. Det var så att hennes karl, som var banvakt, cyklade på sin trehjuling på spåret framför tåget. Det var ju ett extratåg och kanske var inte vakten meddelad om detta vilket borde ha skett. Tåget hade slagit av spetshjulet på dressinen, men banvakten

hade klarat sej och vinkat klart till oss. Men vi hade ju inte sett något. Efteråt kom vi på att jag masserat Ards rygg en stund vid stigningen förbi Slätmon. Han hade värk. Kanske det var då det hände. Men det sade vi aldrig till någon. Hela sommaren letade banvakten efter sitt hjul. På hösten, när träden blev avbladade, så fick han se det i toppen på en björk.

Björklund var fem år äldre än jag och visst var vi dumdristiga någon gång. Vi stannade fjärran en gång på hemväg i Slätmonbacken, mitt i skogen. Ard kände till ett svampställe ett stycke in i skogen. Vi bromsade ner tåget och loket och gav oss springande iväg till stället, där vi hittade några svampar. Vi var så långt ifrån tåget att vi ej hörde ånglokets luftpump som drevs av ånga; ett stönande typiskt ångloksljud. När vi skyndade tillbaka, så sa Ard att "står inte tåget kvar, så har vi satt vår sista potatis". Men det gjorde det ju och det var skönt när pumpljuden nådde oss. Nåväl, man kunde nog fylla en bok om allt vi varit med om i tågtjänsten.

1951

Torsdagen den 30:e augusti 1951, vid middagstiden, dog min mormor som i hjärtat var min mor, Matilda Wallenborg. Jag hade varit där hela förmiddagen, men var då hemma och åt middag. När jag efteråt kom tillbaka höll Bror och Paul på att bära ut någon gammal möbel. Jag förstod då att min mor hade lämnat detta jordelivet. De sista veckorna hade hon sagt till hemsystern vid besök att hon ville lämna och komma hem. "Snart, fru Wallenborg", lovade hon och därmed var mor nöjd. Förutom de allra sista dagarna, då hon mer eller mindre låg försänkt i dvala eller sömn, behöll hon huvudet klart hela tiden.

Greta hade ställt upp för att hjälpa oss alla med att sköta mor under hennes sista tid. Därmed fråntog hon oss all oro och arbete med att ta ledigt från våra arbeten. Vi stod i stor tacksamhetsskuld till Greta. Hon hade naturligtvis också sin andel i skötandet av mor. Mor fick därför sin sista tid i hemmets sköte och det är faktiskt någonting att glädja sig åt. Sista tiden hjälpte vi Greta med nattvaket, så ock jag. Entreprenörerna gjorde sitt och vi kunde alla samlas en sista gång och kasta en sista blick på vår kära, som låg så fridfull i sin kista, med två ljus i kandelabrar bredvid sig. Som vanligt stod jag där torrögad vid bären trots att jag sörjde henne så djupt. Det var, som jag redan omtalat, så att mina ögon fylls så lätt, så lätt med tårar inför de mest banala ting, men inte då. I stunder för mej själv i tankar och minnesbilder kan dock mina tårar komma.

Min rätte far var i livet, men ännu hade jag inte någon kontakt med honom sedan "min flykt" från Vetlanda 1936. Både då och nu anser jag att mina föräldrar var mina gamla morföräldrar, men nu var de döda båda två.